

تبیین نشاط اجتماعی در بین اقوام و رابطه آن با هویت جمعی (مطالعه موردی اقوام آذری، کرد و لر)

دکتر رسول ربانی^۱

سمیه کریمی زاده اردکانی^۲

جواد نظری^۳

حسین رضایی امینلویی^۴

چکیده

نشاط اجتماعی پدیده‌ای ضروری در هر جامعه می‌باشد. نشاط اجتماعی برای تقویت بسیاری از مؤلفه‌های رشد اجتماعی مانند امید اجتماعی، اعتماد اجتماعی و مفید خواهد بود. چرا که یکی از اصلی‌ترین نیازهای جوامع امروزی است. هدف مقاله، دست یافتن به میزان نشاط اجتماعی در بین سه قوم ایرانی (آذری، کرد و لر) می‌باشد. بررسی این اقوام در ۳ شهر تبریز، نقده و شهرکرد انجام شده است. در بررسی چارچوب نظری محققان فرضیه‌ها را بر مبنای نظریه‌های بلومر، بوردیو و دورکیم تدوین نموده‌اند. روش مورد استفاده پیمایش بوده و با فرمول کوکران ۴۵۰ نمونه از

۱- استاد گروه علوم اجتماعی دانشگاه اصفهان.

E-Mail: rarabani@ltr.ui.ac

۲- دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان.

E-Mail: skarimizadeh@gmail.com

۳- دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان.

E-Mail: jnazari2@gmail.com

۴- دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهقان

E-Mail: rezaie_aminloie@yahoo.com

جامعه‌آماري ذکر شده، انتخاب شد که نمونه‌گیری چندمرحله‌ای یعنی نمونه‌گیری خوشه‌ای و تصادفی ساده مبنای کار قرار داده شد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که میزان نشاط در میان اقوام متفاوت بوده و میانگین آن $21/90$ می‌باشد و بیشترین مقدار مربوط به قوم آذری می‌باشد. متغیرهای رابطه اجتماعی، هویت محلی و ملی در ارتباط با میزان نشاط قرار گرفته و نتایج تحلیل رگرسیونی نشان داد که متغیر هویت محلی بیشترین ارتباط با میزان نشاط داشته است. سپس هویت ملی و بعد هم رسانه بیشترین ارتباط را با متغیر وابسته داشته‌اند. در صورتی که متغیر روابط کمترین رابطه را با متغیر وابسته در مدل رگرسیونی نشان داده است. اما نکته مهم‌تر این که عدد $0/63$ در سمت راست متغیر وابسته نشان دهنده ضریب عدم تعیین است که مشهور به ψ است و اگر این عدد را از ۱ کم کنیم، ضریب تعیین مدل به دست می‌آید. $1-0/62=0/37$ یعنی ۳۷ درصد از متغیر وابسته یعنی نشاط اجتماعی توسط این مدل تبیین شده است و این نشانگر برازش خوب مدل می‌باشد.

واژگان کلیدی: نشاط اجتماعی، هویت جمعی، ارتباط اجتماعی، اقوام ایرانی.

مقدمه

شادی و نشاط فردی و اجتماعی برای سلامت روان آدمی ضرورت دارد. مطالعه‌های محققین نشان می‌دهد، مسایل غیرمادی مثل عدالت اجتماعی، اندام‌وارگی جامعه، عدم تبعیض، نبود فقر، نداشتن دلهره‌های اجتماعی و اقتصادی، احساس امنیت روانی و اجتماعی، تکریم علم و عالم، سهولت اجرای قوانین، وجود موفقیت‌های ملی و بین‌المللی در عرصه‌های علمی، فناوری، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی، مغنویت اجتماعی، مشاهده رگه‌های رفتار دینی در جامعه گرفته تا مصادیق عینی مانند شهرسازی منطبق بر معماری معنوی و بومی، تظاهر رنگ در شهر و روستا، توجه به محیط‌زیست، و صدها عامل دیگر می‌تواند در شکل‌گیری نشاط اجتماعی مؤثر باشد (پورحسین، ۱۳۸۸: ۳).

ویژگی‌های تعیین‌کننده یک جامعه که میزان شادی و نشاط افراد آن جامعه را مشخص می‌کند، عبارتند از: ثروت، میزان قدرت خرید مردم و امکان تهیه تسهیلات زندگی، آزادی فردی (دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، ۱۳۸۹).

محققان این پژوهش بر این باورند که از بررسی موردی این اقوام با توجه به ویژگی‌های جغرافیایی مختلف و از طرفی قومیت‌های گوناگون بتوانند به این کنش اجتماعی (نشاط) در میان اقوام مختلف پی ببرند. میزان این کنش اجتماعی را مورد ارزیابی قرار دهند و عوامل مؤثر بر آن را بررسی و تحلیل نمایند.

بیان مسأله

مهم‌ترین مؤلفه در ایجاد نشاط و به دنبال آن گسترش فعالیت‌های سازنده در زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها و در سطح کلان دست‌یابی به توسعه پایدار و همه‌جانبه، شاخص سطح رضایت یا احساس رضایت‌مندی افراد از شرایط فردی و اجتماعی است (وزارت کشور، ۱۳۸۸: ۳) و به میزانی که شاخص‌های نارضایتی و یا رضامندی رشد یا کاهش یابد، احساس نشاط اجتماعی دستخوش تغییر می‌گردد و بدیهی است که کاهش این عامل منجر به برخی آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی و اقتصادی می‌شود. افراد پرنشاط سالم‌تر بوده و عمر طولانی‌تری خواهند داشت (Zidansek, 2007: 892) و به سایر مردم و مشکلات اجتماعی علاقه‌مندتر هستند (ارگایل، ۱۳۸۳: ۳۳۰). به علاوه مهارت‌های خود را بیشتر برآورد کرده و برای برنامه‌ریزی زندگی بهتر تصمیم می‌گیرند (کار، ۱۳۷۳: ۵۰). نشاط در زندگی احساس خوشبختی، اعتماد متقابل، احساس تعهد و نشانه‌ای از نگرش‌های مثبت نسبت به جهان و محیطی که فرد در آن زندگی می‌کند را در بر می‌گیرد (ازکمپ، ۱۳۷۳: ۶۶). آمار رسمی از وضعیت نشاط اجتماعی در دست نیست. به اعتقاد کارشناسان هم اکنون نشانه‌های صریحی از افسردگی، عواطف منفی و روان‌رنجوری در جوامع به چشم می‌خورد که پیامدهایی نظیر پایین آمدن سن خودکشی، افزایش طلاق و بزهکاری، ترک کار و بسیاری از مشکلات روحی - اجتماعی را در برداشته، به طوری که گویا

شادی از جوامع رخت بر بسته است و فرسودگی جانشین آن گردیده است (آرگایل، ۱۹۹۹).

از جمله مزایای افزایش نشاط در جامعه کاهش آسیب‌های اجتماعی، رشد فضایل اخلاقی و پای‌بندی به اخلاقیات می‌باشد که در این وضع میزان رضایت از زندگی به صورت ذهنی و عینی بیشتر می‌شود. نشاط اجتماعی به داشتن وابستگی‌های ملی کمک کرده و عدم آن منجر به واپس‌زدگی‌های اجتماعی و اقتصادی خواهد شد (اداره کل پژوهش و آموزش سیما، ۱۳۸۹).

در بافت‌های اجتماعی متفاوت اقوام آذری، کرد و لر قضاوت‌ها و برداشت‌ها و معانی متفاوتی از نشاط داریم. هر شیوه زندگی یک نظام فرهنگی است که در هر زمینه‌ای الگوهای از پیش تعیین شده‌ای دارد. بنابراین بر اساس شیوه‌های متفاوت زندگی، نشاط و شادمانی هم معناهای متفاوتی دارد. در این پژوهش محققان به دنبال بررسی میزان نشاط و عوامل مؤثر بر آن در میان اقوام سه‌گانه مذکور در محیط شهری هستند. هرچند فولکلور اقوام و موقعیت تاریخی اقوام مذکور برای دست‌یابی به زمینه‌های نشاط از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. شاید بتوان گفت علاوه بر تفاوت‌های قومی از لحاظ تجربه زیسته و ... محیط شهری امروزی اقوام سه‌گانه را با هنجارهای خود به سوی همسانی کشانده است.

اما امروز در سطح ملی مشغول تدوین منشور نشاط اجتماعی می‌باشند (ایران، ۴۰۶۸، ۱۳۸۷: ۱۹) و همین حکایت از کمبود این مقوله در میان مردم می‌باشد. در این منشور از مهم‌ترین شاخصه‌های نشاط اجتماعی افزایش روحیه شادابی، امیدواری، اعتماد اجتماعی، روحی-دینی، نشاط فردی و جسمانی نام برده شده است که در صورت وجود و افزایش این شاخص‌ها در جامعه، پیامدهای بسیار مثبتی را در جامعه خواهیم دید (سازمان بهزیستی، منشور نشاط اجتماعی، ۱۳۸۷).

یکی از مقوله‌هایی که در نشاط اجتماعی مؤثر می‌باشد، امید است. ویران شدن امید در جامعه به کاهش نشاط منجر شده و سپس بحران مسئولیت اجتماعی را می‌سازد و در خلاء مسئولیت اجتماعی اعتماد، محلی از اعراب نمی‌یابد (اعتماد، ۱۳۸۸: ۴۰).

در ارزیابی سازمان ملل متحد از نشاط اجتماعی کشورها، به ایران به دلیل مراسم عزاداری‌های متعدد رتبه پایینی داده شده است (ابتکار، ۱۳۸۸: ۱). برای بررسی نشاط اجتماعی باید مطالعاتی صورت گیرد و زمینه‌های افزایش نشاط و امید در جامعه و نیز علل تخریب آن‌ها شناسایی شود. اما در باب علل انتخاب این سه قوم آن چه که در این رابطه قابل طرح است، دو دلیل اصلی می‌باشد که اقوام مذکور با آن‌ها مواجه هستند:

۱- موضوع توسعه نابرابر یا شکل‌گیری روابط مرکز-پیرامون در رابطه با وضعیت اقتصادی جامعه ایرانی. این امر به این مضمون اشاره دارد که مناطق محل زیست اقوام اقلیت ایرانی که در پیرامون قرار دارند، به دلیل بی‌توجهی مرکز و تأکید بر توسعه مراکز ایران نسبت به پیرامون، از نظر شاخص‌های اقتصادی در سطح بسیار پائینی قرار گرفته‌اند. این سه قوم از درجاتی با همدیگر از این لحاظ متفاوت می‌باشند.

۲- نوع رویکردهای اقوام سه‌گانه در ابعاد مختلف سیاسی، فرهنگی و اجتماعی نسبت به یکدیگر. در این راستا به نظر می‌رسد که افراد منتسب به اقوام مذکور معمولاً در جامعه ما بینش و برداشت متفاوتی از لحاظ فرهنگی و اجتماعی و حتی سیاسی از همدیگر دارند. بنابراین علاوه بر نحوه زندگی بلکه دلایل فوق‌الذکر محققان را بر آن داشت تا در میان اقوام آذری، کرد و لر به مطالعه نشاط پردازند.

با این اوصاف به نظر می‌رسد که بررسی نشاط اجتماعی به لحاظ جامعه‌شناختی موضوع قابل توجهی بوده و با تحلیل این مقوله می‌توان کمک قابل توجهی به دست‌اندرکاران نهادهای اجتماعی در برنامه‌ریزی برای افراد جامعه به خصوص جوانان داشت. آسیب‌های اجتماعی امروز ما از اعتیاد تا افسردگی و رکود ذهنی و ... همه می‌تواند در سایه تقویت نشاط اجتماعی در بین اقوام مختلف تا حدودی رفع گردد.

اهداف

در این پروژه هدف اصلی تبیین نشاط اجتماعی در بین اقوام و رابطه آن با هویت جمعی می‌باشد که در این بین سنجش میزان نشاط اجتماعی در میان قوم آذری، کرد و

قوم لر نیز بررسی می‌شود. محققین امیدوارند تا به سمبل‌ها و نمادهای نشاط نیز دست یابند. شناخت عوامل فرهنگی مؤثر بر نشاط نیز از اهداف جزئی دیگر می‌باشد.

نشاط اجتماعی

احساس نشاط به احساسات مثبت فرد و رضایت خاطر او از زندگی مربوط می‌شود. مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که نشاط^۱، عواطف مثبت^۲، تعادل عاطفی^۳، رضایت خاطر^۴، عوامل شخصیتی هستند که با هم همبستگی بالایی دارند (هزارجریبی، ۱۳۸۸: ۴). رضایت از زندگی نیز با برآورده شدن نیازها، انتظارات، آرزوها و برنامه‌ها به دست می‌آید (Zhan, 1992).

چارچوب نظری

در طول تاریخ استنباط بشر از مفهوم و غایت زندگی رسیدن به شادمانی و در مفهوم انتزاعی‌تر آن خوشبختی بوده است. بوعلی سینا به پیروی از نظریه ارسطو برای شادمانی مراتب ۴ گانه حسی، تخیلی، توهمی و عقلی قابل شده است و معتقد است که کامل‌ترین این درجات، شادمانی عقلی است (ابن سینا، ملک‌شاهی، ۱۳۸۸: ۲۵۰).

نشاط یکی از ابعاد اصلی تجربه بوده و معمولاً در پی ایجاد پاداش‌های مطلوب است که کارکرد مناسبی به جای می‌گذارد (Eligman & Danner, 2008: 8). رضایت بیان‌کننده نگرش فرد نسبت به جهانی است که در آن زندگی می‌کند. اهمیت آن را در چهارچوب مفهوم فرهنگ مدنی مورد توجه قرار می‌دهد. سطوح پایین رضایت از زندگی نشان‌دهنده سطح بالای انزوای اجتماعی، بی‌قدرتی، بی‌هنجاری می‌باشد. اهمیت دوم و بلکه مهم‌تر مفهوم رضایت از زندگی در نقشی است که در تداوم نظم اجتماعی ایفا می‌کند (اینگلهارت، ۱۳۷۳: ۴۴).

1- Happiness
2- Positive affect
3- Affect balance
4- Satisfaction

نظریه رابطه اجتماعی

رضایت از زندگی تابع نوع، شدت و چگونگی رابطه اجتماعی است. به نظر دورکیم در جریان انتقال از همبستگی مکانیکی به ارگانیکی، ارزش‌های جمعی تضعیف می‌شوند. تعهد افراد به جامعه کاهش می‌یابد و هر فردی می‌کوشد تا تمایلات شخصی خود را دنبال کند. درحقیقت دورکیم با این بیان، مفهوم اصلی مورد نظر خود یعنی آنومی را پیش می‌کشد (عبدی و دیگری، ۱۳۷۸: ۱۶۶). دورکیم مشکل جامعه - جدید را خصلت اخلاقی می‌داند. به نظر او اولویت دادن به منافع گروهی هرچه باشد همیشه خصلتی اخلاقی دارد (دورکیم، ۱۳۶۹: ۱۹). در واقع دورکیم اخلاق را برخاسته از گروه و جمع دانسته، از طریق روابط متقابل، صمیمیت و احساس مشترک تعهد و نشاط ایجاد می‌شود.

زیمل ظاهراً تراژدی تاریخ بشری را بیشتر باور دارد. در واقع او نوعی شک و بدبینی، فرو کاستن از نقش ارزش‌ها، بهادادن به نقش پول بیشتر، بردگی انسان در نوع اسارت فرهنگ عینی و موجود جامعه را نام می‌برد و این نهایت غم آلودی در سرانجام زندگی انسانی است (تنهایی، ۱۳۸۳: ۳۳۳).

دیدگاه مبادله و نظر بلومر نیز به نوعی زمینه مناسب را برای رضایت‌مندی انسان و در نتیجه نشاط فراهم نموده است (توسلی، ۱۳۸۰: ۴۰۶). در کنش متقابل بلومر نشاط اجتماعی را می‌توان نوعی کنش افراد در نظر گرفت. در دیدگاه بلومر کنش پیوسته است و به ناگزیر در هر دوره‌ای و در هر مقطعی از تاریخ تاثیرات و آثار گذشته‌ی جامعه را در حالات موجود خود می‌توان دید. پس در هر مطالعه‌ای باید توجه داشت که هیچ جامعه بدون تاریخ و سرگذشت نیست (همان: ۴۷۸).

در مقوله نشاط از آن جا که ایرانیان مطابق آن چه ذکر شد مردمانی با نشاط بوده‌اند پس می‌توان فرهنگ نشاط را در بین آنان جستجو کرد. به نظر بلومر معنی مشترکی که مردم در جلوه‌های حیات اجتماعی خویش بر آن توافق کرده‌اند موجب می‌شود که سلسله خطوط کنش خویش را آن چنان تنظیم و متناسب با یکدیگر کنند که نوعی

یکنواختی حاکم شود و همین امر نظم و تکرارپذیری را که پایه رفتار اجتماعی است به وجود می‌آورد و آن را فرهنگ می‌نامد (همان: ۴۷۹).

محققین این پژوهش بر این باورند که نشاط اجتماعی را در جریان تاریخ باستان هر ایرانی می‌توان ملاحظه نمود و از طرفی طبق این نظرها با قرارداد این مقوله در هنجارهای اجتماعی و جامعه‌پذیری هر فرد می‌توان آن را عمومیت داده و به نوعی نشاط را در بین جامعه زنده نمود.

دیدگاه ساخت کنش اجتماعی یکی از نظریه‌های معروف پارسونز نظریه رفتار یا تئوری ارادی رفتار است. فرد همواره راهی را پیش می‌گیرد که منطبق با خواست نظام اجتماعی است. در عین حال کنش اجتماعی جنبه عقلانی دارد و افراد همواره غایت و هدفی را در رفتار خود دنبال می‌کنند (توسلی: ۱۳۸۶، ۲۳۴).

نظریه از خود بیگانگی مارکس و وبر

از خود بیگانگی به این معنی است که شخص از حقیقت خودش جدا افتاده است (تنهایی، ۱۳۸۳: ۲۳۵). دردیدگاه وبر نیز که قفس آهنین را مطرح می‌کند. انسان از انسانیت‌اش تهی می‌شود (همان: ۳۱۴).

هویت چیزی نیست مگر انعکاسی از جامعه که فرد هوشیارانه در نظامی از ارزش‌ها می‌پذیرد و در موقعیت‌های مختلف استفاده می‌کند (ربانی و دیگری، ۱۳۸۶: ۳۵). هویت‌های جمعی در ارتباط با اقوام شکل خاصی می‌پذیرند، خاطره داشتن از شهرهای قوم‌نشین، رفتارهای اجتماعی با نظارت‌های مخصوص آن در این قبیل شهرها، اوقات فراغت و بوستان‌های شهری (ربانی و دیگران، ۱۳۸۹: ۱۲۶)، همه نشان هویت جمعی در شهرهای قوم‌نشین می‌باشد. هویت جمعی، در همه جوامع، هم برای افراد و گروه‌ها حائز اهمیت است.

بورديو در مورد متمایزسازی افراد و گروه‌ها از یکدیگر بحث می‌کند و مسئله تمایز یا Differentiation را مطرح می‌کند. مثلاً یک گروه می‌گویند که ما از بقیه برتریم. دغدغه نظام در سال‌های گذشته، جلوگیری از تهدیدآمیز شدن این موضوع بوده است.

تهرانی‌ها فکر می‌کنند اقوام از پشت کوه آمده‌اند و هیچ چیز نمی‌دانند و نمی‌فهمند (حاجیان، ۱۳۸۹).

نظریه امید^۱

از زمینه‌های مهم به وجود آمدن احساس نشاط، وجود امید نسبت به خود، زندگی و آینده است (کمپل، ۱۹۸۱).

نظریه دستیابی به ارزش‌ها^۲

براساس این نظریه نشاط یک احساس فردی نیست. بلکه عبارتست از دستیابی به چیزهایی که از نظر عموم واقعا ارزشمند به حساب می‌آیند (دارلینگ و استینبرگ، ۱۹۹۳: ۱۱۳).

سه نوع منبع نشاط موجود است: ۱- لذا بد زندگی ۲- دل‌بستگی‌های زندگی ۳- کارهای مفید هدف‌مند. مورد سوم به نظر سلیگمن به معنای انجام کارهایی است که به منظور دستیابی به ارزش‌ها صورت می‌گیرد و هدفی فراتر از ارضای تمایلات فردی را دنبال می‌کنند (سلیگمن، ۲۰۰۲: ۳).

جمع بندی نظریه‌ها

با توجه به نظریه‌های مطرح شده از نظر محققین می‌توان به چند فرضیه بر مبنای نظریه‌ها اشاره نمود. در مبحث نشاط دورکیم در نظریه رابطه اجتماعی اخلاق را برخاسته از گروه دانسته و معتقد است که از طریق روابط متقابل و احساس مشترک تعهد و نشاط ایجاد می‌شود و از طرفی نشاط نوعی کارکرد اجتماعی در جوامع داشته و کنش اجتماعی افراد یا قومیت‌ها را می‌رساند. به اعتقاد پارسنز راهی که منطبق با خواست نظام اجتماعی است پایدار می‌ماند و افراد هر جامعه‌ای این مطلب را دنبال می‌کنند. همین نگرش (ارادی بودن رفتار و کنش افراد) در نظر بلومر نیز جایگاه ویژه دارد. نشاط اجتماعی همان کنش پیوسته‌ای است که در هنجارهای اجتماعی ایرانیان و اقوام مختلف آن عمومیت داشته و از گذشته‌های دور باقی مانده است. رسانه و

مطبوعات در زنده نگه داشتن شادی و بسط آن نقش قابل توجهی داشته و «به نظر می‌رسد در مقوله جهانی شدن و آمیختگی فرهنگ‌های قومیت‌ها مثرمتر باشد. با توسعه امکانات ارتباطی و شبکه‌های اطلاع رسانی اکنون گروه‌های فراملی جایگاه برتری نسبت به دولت‌ها در فرهنگ‌سازی یا ایجاد شکاف در دیوار فرهنگ ملی بیابند (نساج، ۱۳۸۸: ۱۳۱).

با این جمع‌بندی و نکات اصلی نظریه‌های قابل استفاده، فرضیه‌های زیر قابل طرح است:

فرضیه‌های تحقیق

- ۱- بین استفاده از مطبوعات و رسانه (X1) و میزان نشاط‌رابطه وجود دارد (بلومر و کارکردگرایی).
- ۲- میزان نشاط بر اساس قومیت‌ها متفاوت است.
- ۳- بین هویت جمعی (X2) و میزان نشاط‌رابطه وجود دارد (بوردیو).
- ۴- بین روابط اجتماعی (X3) و میزان نشاط‌رابطه وجود دارد (دورکیم).

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر به روش پیمایش^۱ در مقطع زمانی ۱۳۸۹ و در شهرهای تبریز (قوم آذری)، نقده (آذری و کرد)، شهرکرد (لر) صورت گرفته است. داده‌های مورد نیاز تحقیق از دو طریق پرسشنامه و مراجعه به اسناد جمع‌آوری گردید. به منظور اطمینان از روایی، پرسشنامه طراحی شده قبل از تکمیل براساس نظرهای چند تن از اساتید صاحب‌نظر دانشگاه اصلاح گردید و برای حصول اعتبار نیز با انجام پری‌تست^۲ و تکمیل آن در نمونه‌ای مقدماتی به حجم ۳۰ نفر، با انجام آزمون آلفای کرونباخ به اصلاح نهایی‌گویه‌ها اقدام گردید. متغیر وابسته تحقیق سنجش نشاط اجتماعی و متغیرهای مستقل تحقیق نیز مشتمل بر چند مورد می‌باشند که گزینش این متغیرها و

1- Survey study

2- Pre -Test

انتخاب گویه‌های مربوطه برای سنجش آن‌ها بر اساس مبانی نظری، بررسی منابع موجود و مطالعه‌های انجام شده صورت گرفته است. جدول شاخص‌سازی گویه‌های نهایی هر کدام از متغیرها را پس از انجام پری‌تست و اجرای آزمون آلفای کرونباخ نشان می‌دهد. به منظور پردازش داده‌ها و تهیه شاخص‌های مناسب برای اجرای مدل‌های آماری مورد نظر، برای هر کدام از متغیرهای مستقل فوق «شاخصی ترکیبی» محاسبه شد. برای این منظور پس از یکدست کردن گویه‌ها (recode کردن گویه‌های با جهت مخالف)، گویه‌های مربوط به هر متغیر وارد مدل آماری «تجزیه به مؤلفه‌های اصلی» (PCA) شده و عناصر مربوط به بردار ویژه متناظر با بزرگ‌ترین مقدار ویژه ماتریس همبستگی درونی آن‌ها بعنوان ضرائب وزنی گویه‌ها استخراج گردید. سپس شاخص ترکیبی^۱ مورد نظر به دست آمد. به این ترتیب داده‌های مورد نیاز برای اجرای مدل‌های مورد نیاز آماری، در مقیاسی فاصله‌ای - نسبی به دست آمدند. به طور کلی عملیات مربوط به این مرحله، که در هر مطالعه‌ای بعد از مرحله جمع‌آوری داده‌ها^۲ و قبل از مرحله تجزیه و تحلیل داده‌ها^۳ انجام می‌شود. علاوه بر خلاصه‌سازی اولیه و تهیه شاخص‌های کمی معنادار و قابل مقایسه، با ارتقاء مقیاس داده‌ها از رتبه‌ای به فاصله‌ای - نسبی، باعث افزایش و ارتقاء کیفیت داده‌ها^۴ شده و به این ترتیب امکان بهره‌گیری از تمامی روش‌های پارامتری پیشرفته آماری را برای تجزیه و تحلیل آن‌ها فراهم می‌نماید.

جامعه آماری در این تحقیق کلیه افراد ساکن بالای ۱۸ سال است در شهرهای مورد نظر می‌باشد که از نمونه‌گیری چندمرحله‌ای استفاده شده است. یعنی نمونه‌گیری خوشه‌ای و تصادفی ساده. در ابتدا نواحی شهرها به چند خوشه تقسیم شدند. سپس در هر خوشه باز تقسیم‌بندی نهایی صورت گرفت و جمعیت نمونه برای پاسخ به پرسشنامه

1- CI: Composed Index
2- Data Gathering
3- Data Analysis
4- Data Quality

انتخاب گردید. به منظور برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد که در کل تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه انتخاب گردید.

جدول شماره (۱): شاخص‌سازی متغیر وابسته و مستقل

متغیرها	شاخص‌ها
وسایل ارتباط جمعی	استفاده از رسانه‌های دیداری و شنیداری (تلویزیون، ماهواره، رادیو و....)
رابطه اجتماعی	عاطفه مثبت و منفی نسبت به افراد (دوست، فامیل) اعتماد نسبت به آن-ها، سرمایه اجتماعی: (مشارکت اجتماعی، تعلق و علائق اجتماعی، احساس تعهد، مسئولیت‌پذیری، اعتماد اجتماعی)، تصمیم‌گیری، همدلی، امید به زندگی، رضایت از زندگی شخصی، داشتن سرمایه فرهنگی (دارایی‌های فرهنگی مثل دارا بودن مهارت یا مدرک خاص)، کیفیت بیرونی زندگی (درآمد، شغل، سلامتی، مشارکت سیاسی).
هویت جمعی	تعلق به زبان مادی، سرزمین پدری، افتخارات حماسی، فرهنگی، پوشیدن لباس محلی، آداب و رسوم خاص.
میزان نشاط	کلان (شرایط اقتصادی و معیشتی، اهداف مورد نظر مردم، کیفیت خدمات اجتماعی، شرایط فرهنگی (تنوع لباس و ...)) فردی (شرایط شخصیتی، ارتباطی و روحی مردم).

در این تحقیق از دو نوع اعتبار صوری و سازه برای مقیاس‌های اندازه‌گیری استفاده شده، علاوه بر تطبیق مبانی نظری با تئوری‌های موجود بلکه توسط متخصصین رشته نیز مورد ارزیابی قرار گرفت و در مدل اندازه‌گیری لیزرل ضرایب متغیرهای مشاهده شده بر روی متغیر پنهان، به عنوان اعتبار آن شاخص در نظر گرفته شد. ضرایب روایی متغیرها از طریق آلفای کرونباخ محاسبه شد که در جدول ذیل متغیرهای تحقیق و ضریب روایی آن‌ها نشان داده شده است.

جدول شماره (۲): متغیرهای تحقیق و نتایج آزمون آلفای کرونباخ

ضریب روایی	متغیرها
۰.۸۲	وسایل ارتباط جمعی
۰.۷۶	رابطه اجتماعی
۰.۸۱	هویت جمعی
۰.۸۴	میزان نشاط

یافته‌های پژوهش

مشخصات عمومی پاسخگویان

از بین سه شهر مورد بررسی به نسبت یکسان ۳۳/۳ درصد پاسخگویان از شهرهای نقره، شهرکرد و تبریز بودند و ۳۱/۱ درصد قومیت خود را رد کردند، ۳۹/۸ آذری و ۲۹/۱ درصد لر ذکر کرده‌اند. افراد مورد بررسی، ۵۳/۳ درصد را مردان و ۴۶/۷ درصد را زنان تشکیل داده‌اند. هم‌چنین ۳۱/۶ درصد آزمودنی‌ها، مجرد و ۶۶/۴ درصد آنان متأهل و ۲ درصد سایر موارد بوده‌اند. نتایج یافته‌ها نشان می‌دهد که میانگین سنی افراد مورد بررسی در حدود ۳۲ سال بوده است.

آماره‌های توصیفی مرتبط با متغیرهای مورد استفاده

جدول شماره (۳): آماره‌های پراکنندگی مرتبط با متغیر وابسته (میزان نشاط)

متغیر	میانگین	انحراف معیار	واریانس	مینیمم	ماکزیمم	دامنه	تعداد
میزان نشاط	۲۱/۹۰	۱/۹۸	۳/۹۴	۱۵	۲۸	۱۳	۴۵۰

نتایج آماره‌های پراکنندگی نشان می‌دهد که میزان نشاط در بین افراد مورد مطالعه، متوسط به بالاست.

جدول شماره (۴): آماره‌های پراکندگی مرتبط با متغیرهای مستقل

(هویت ملی، هویت محلی، رسانه و ارتباط)

متغیر	میانگین	انحراف معیار	ماکزیمم	مینیمم	دامنه تغییرات	تعداد
هویت ملی	۱۳/۸	۴/۱۸	۱۸	۲	۱۶	۴۵۰
هویت محلی	۱۵/۸۶	۳/۰۸	۱۸	۲	۱۶	۴۵۰
رسانه	۱۵/۲۲	۵/۹۴	۳۸	۱	۳۷	۴۵۰
ارتباط	۱۵/۸۳	۴/۵۸	۲۵	۳	۲۲	۴۵۰

براساس آماره‌های پراکندگی مرتبط با هویت محلی می‌توان گفت که در مجموع، میزان هویت ملی افراد مورد مطالعه در حد متوسط به بالا قرار دارد (جدول شماره ۲). براساس آماره‌های پراکندگی مرتبط با هویت محلی می‌توان گفت که میزان این متغیر از در حد متوسط بالاتر بوده است (جدول شماره ۲). نتایج آماره‌های پراکندگی حاصل آمده نشان می‌دهد که میزان استفاده از رسانه در بین افراد مورد مطالعه، از متوسط پائین‌تر بوده است (جدول شماره ۲). نتایج آماره‌های پراکندگی حاصل آمده نشان می‌دهد که میزان ارتباط در بین افراد مورد مطالعه، از متوسط به بالا بوده است (جدول شماره ۲).

تجزیه و تحلیل استنباطی دو متغیره

جدول شماره (۵): آزمون همبستگی بین متغیرها

متغیرها	آماره همبستگی پیرسون
رسانه	*۰/۲۶۸-
هویت محلی	*۰/۳۸۹
هویت ملی	*۰/۲۵۳
روابط اجتماعی	*۰/۳۳۶
*: همبستگی در سطح معنی‌داری ۰/۰۱	تعداد: ۳۸۴

نتایج آزمون I پیرسون برای بررسی همبستگی بین متغیرها نشان داد که: هر چه قدر میزان استفاده از رسانه در بین افراد مورد مطالعه فزونی بگیرد، به همان اندازه از میزان نشاط کاسته می‌شود (جدول شماره ۳). هر اندازه میزان هویت محلی در بین افراد مورد

مطالعه، روند فزاینده‌ای داشته باشد، به همان اندازه بر میزان نشاط اجتماعی در بین افراد مورد مطالعه افزوده می‌گردد. عکس این نیز صادق است (جدول شماره ۳). هر اندازه افراد مورد مطالعه، هویت ملی آن‌ها افزایش یابد به همان میزان نشاط اجتماعی آن‌ها افزایش می‌یابد عکس این امر نیز صادق است (جدول شماره ۳). در این تحقیق رابطه بین روابط اجتماعی و میزان نشاط مثبت و معنی‌دار می‌باشد. عکس این امر نیز صادق است (جدول شماره ۳). نتایج آزمون تحلیل واریانس برای بررسی رابطه بین متغیرها نشان داد که:

جدول شماره (۶): آماره‌های پیراکنندگی مرتبط با متغیر

وابسته (میزان نشاط) برحسب اقوام

متغیر اقوام	تعداد	میانگین	انحراف معیار
کرد	۱۴۰	۲۰/۴۹۲۹	۱/۷۲۷۸۸
آذری	۱۷۹	۲۳/۰۶۱۵	۲/۱۲۸۳۶
لر	۱۳۱	۲۱/۸۴۷۳	۰/۴۸۷۹۰
کل	۴۵۰	۲۳/۹۰۸۹	۱/۹۸۶۱۸

طبق جدول فوق ابتدا قوم آذری بیشترین میانگین نشاط و سپس به ترتیب قوم لر و بعد قوم کرد به خود اختصاص داده‌اند.

جدول شماره (۷): آزمون تحلیل واریانس رابطه بین متغیرها

منبع واریانس	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	Sig.
بین گروهی	۵۱۹/۰۰۱	۲	۲۵۹/۵۰۱	۹۲/۶۳۰	/۰۰۰
درون گروهی	۱۲۵۲/۲۶۳	۴۴۷	۲/۸۰۱		
کل	۱۷۷۱/۲۶۴	۴۴۹			

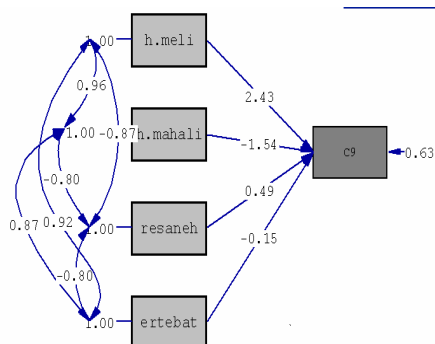
نتایج آزمون تحلیل واریانس نشان داد مقدار آماره F برابر با ۹۲/۶۳ با درجه آزادی ۲ و سطح معنی‌داری ۰/۰۰ به دست آمده این نتایج نشان می‌دهد که اقوام از درجه نشاط متفاوتی برخوردارند.

تحلیل رگرسیونی

در این تحقیق نویسندگان بر آن شدند تا علاوه بر روابط دو متغیره به روابط چندمتغیره در قالب مدل رگرسیونی بپردازد. ابتدا متغیرهای مورد نظر در نرم افزار spss

تعیین و آن‌ها را از طریق نرم افزار Lisrel در بخش Prelis به صورت داده‌های مختص نرم افزار لیزرل قرار داده شد و سپس از طریق Simplis و در نهایت لیزرل به طراحی مدل رگرسیونی پرداخته شد. این مدل نشانگر روابط متغیرهای مستقل با متغیر وابسته و هم‌چنین روابط متغیرهای مستقل با همدیگر می‌باشد. مدل‌های رگرسیونی معمولاً یک متغیر وابسته دارند و صرفاً روابط مستقیم را نشان می‌دهند. آماره متناظر اثر متغیرهای مستقل بر وابسته را گاما و آماره متناظر روابط متغیرهای مستقل را فی می تشکیل می‌دهند. با وارد کردن میزان نشاط اجتماعی به عنوان متغیر وابسته و ۴ متغیر مستقل (هویت محلی، هویت ملی، رسانه و ارتباط) به عنوان متغیرهای پیشین در مدل رگرسیون از طریق نرم افزار لیزرل نتایج زیر حاصل آمده است:

با توجه به نتایج حاصل از آزمون مدل می‌توان گفت که متغیر هویت محلی بیشترین ارتباط با میزان نشاط داشته است. سپس هویت ملی و بعد هم رسانه بیشترین ارتباط با متغیر وابسته داشته‌اند. در صورتی که متغیر روابط کمترین رابطه را با متغیر وابسته در مدل رگرسیونی نشان داده است. اما نکته مهم‌تر این که عدد $0/63$ در سمت راست متغیر وابسته نشان دهنده ضریب عدم تعیین است که مشهور به ψ است و اگر این عدد را از ۱ کم کنیم، ضریب تعیین مدل به دست می‌آید. $0/37 = 1 - 0/63$ یعنی ۳۷ درصد از متغیر وابسته یعنی نشاط اجتماعی توسط این مدل تبیین شده است و این نشانگر برازش خوب مدل می‌باشد. و می‌توان با تکیه بر نتایج آن مدعی شد که عوامل مطرح شده در مدل نظری بیش از ۳۷ درصد از متغیر نشاط را مورد تبیین قرار داده‌اند. شاخص‌های متعددی برای برازش مدل در این رویکرد موجود است. از جمله χ^2 دو و Rmse که در مدل رگرسیونی مورد نظر به خاطر اشباع مدل مقادیری به آن‌ها تعلق نگرفته است.

Chi-Square=0.00, df=0, P-value=1.00000, RMSEA=0.000

نتیجه گیری

احساس نشاط به متغیرهای متفاوت اجتماعی و فردی بستگی دارد که از یک طرف به سیستم حکومت و از سوی دیگر به جامعه مورد بررسی و در نهایت به خود شخص بر می گردد. نتایج این بررسی نشان داد که در میان افراد مورد مطالعه میزان نشاط از متوسط به بالاست. اما هویت ملی و محلی و رسانه به ترتیب در حد متوسط به بالا، متوسط و از متوسط به پایین است. هر اندازه هویت ملی افراد مورد مطالعه زیاد می شود نشاط اجتماعی در آنها افزایش پیدا می کند، استفاده از رسانه به میزان زیاد نشاط را کم خواهد کرد. هر اندازه میزان هویت محلی در بین افراد مورد مطالعه، روند فزاینده ای داشته باشد، به همان اندازه نشاط اجتماعی در بین افراد مطالعه افزوده می گردد. روابط اجتماعی از سوی افراد، خود عاملی است که می تواند منجر به افزایش میزان نشاط شود. در این تحقیق نیز رابطه بین روابط اجتماعی و میزان نشاط مثبت و معنی دار می باشد. نتایج تحقیق نشان داده است که قوم آذری از میان سه قوم مورد بررسی بیشترین نشاط را داشته اند و قوم لر و سپس کرد مراتب بعدی را در این مقوله به خود اختصاص داده اند. میانگین این متغیر در بین اقوام چنین بوده است:

قوم آذری: ۲۳/۰۶، کرد: ۲۰/۴۹، لر: ۲۱/۸۴. نتایج آزمون تحلیل واریانس با مقدار آماره F برابر با ۹۲/۶۳ با درجه آزادی ۲ و سطح معنی داری ۰/۰۰ به دست آمده بیانگر این نتیجه می باشد.

پس طبق نظر بلومر و کارکردگرایان که در فرض (۱) بیان شد بین استفاده از رسانه و میزان نشاط ارتباط وجود دارد. نشاط نوعی کنش افراد بوده و از طرفی فرهنگ نشاط با رسانه ارتباط منفی دارد. فرض (۲) نیز مطابق با آن چه در بالا ذکر شد، اثبات می‌شود. اقوام درجات متفاوتی از نشاط را نشان می‌دهند. در فرض (۳) محققان با توجه به نظر بوردیو به هویت جمعی و میزان نشاط اشاره کرده‌اند. هویت، ماهیت ترکیبی و چندوجهی دارد. در بین هویت‌ها، هویت محلی بیشترین و سپس هویت ملی ارتباط با میزان نشاط را نشان داده‌اند. با این اوصاف بهترین راهکارهایی که می‌توان جهت افزایش میزان نشاط در میان اقوام ذکر شده بیان کرد این است که سیستم تلاش مضاعف‌تری جهت ایجاد نشاط در میان اقوام به خصوص قوم‌کرد، اعمال کند، این اقوام هرکدام دارای پیشینه با نشاطی بوده‌اند. ثبت جهانی چنین نشاط و موسیقی پرنشاطی از کارهای مثمر ثمر سیستم خواهد بود. اصول طراحی مؤسسات اجتماعی آینده ما باید همخوان و همساز با اصول سازمانی باشد که طبیعت فرهنگی مشخص و معین برای پایدارسازی حیات اجتماعی تدارک دیده است. نظام سیاسی باید شدیداً در جهت پرورش و تقویت هویت‌های قومی و محلی و بارور ساختن آن در کنار ایجاد نوعی هویت ملی و مفهوم شهروندی اقدام کند. نتایج حاکی از آن است که میزان بالایی از نشاط در میان اقوام به طور کلی دیده نمی‌شود. تقویم‌ها حاکی از آن است که ما هر روز و هر ماه عیدی به خصوص جهت شادی داشته‌ایم که متأسفانه امروز آثار آن از بین رفته است، رسانه با تقویت برنامه‌های تلویزیونی در این راه مفید خواهد بود. هرچند نتایج نشان داده است که ارتباط رسانه و نشاط منفی است. ارتباط بین افراد از عوامل مهم میزان نشاط است. در جامعه مصرف‌زده و تجمل‌گرا نمی‌توان انتظار داشت که ارتباط‌ها و همبستگی گسترده‌تر شود. ارتباط کمتر، اعتماد کمتری را به دنبال خواهد داشت و علاوه بر کم شدن نشاط از سرمایه‌های اجتماعی ما نیز کاسته خواهد شد. زیرا بین سرمایه اجتماعی و روابط اجتماعی مبتنی بر اعتماد عضویت در انجمن‌های داوطلبانه، تقویت مشارکت سیاسی، عملکرد دموکراتیک نهادهای حکومتی و تقویت نهادهای مدنی ارتباط مستقیمی وجود دارد. حال این که نبود و یا کم شدن

نشاط در درون جامعه و در بین اقوام و هویت‌های جمعی و اجتماعی سرمایه‌های اجتماعی و انسانی را به قهقرا می‌کشاند. در کلام آخر محققان معتقدند میزان نشاط اجتماعی بالا خواهد بود به شرط آن که امید به آینده، ارتباطات و همبستگی اجتماعی و هویت ملی و محلی نیز بالا برود. نشاط با فرهنگ مثبت تفکر جهت‌دار را نیز به دنبال خواهد داشت و پیشرفت‌های علمی و صنعتی در آینده‌ای نزدیک به نظاره خواهیم نشست.

منابع

- از کمپ، ا. (۱۳۷۰). **روان‌شناسی کاربردی**. مترجم: ف. رهبر. مشهد: آستان قدس رضوی.
- اینگلهارت، ر. (۱۳۷۳). **تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی**. مترجم: م. وتر. تهران: کویر.
- اعتماد. (۱۳۸۸). **زنده باد امید**. گفتگو با سوسن شریعتی: ارشاد علیجانی. تهران: ضمیمه ش: ۲۱۳۵، سوم دی.
- اعتماد. (۱۳۸۸). **امید ملکی، توهم سیاسی امید اجتماعی**. ضمیمه ش ۲۱۳۵، سوم دی.
- پورحسین، ر. **نشاط اجتماعی**. www.drph.bloga.com. زمان استفاده از سایت: ۱۳۸۹/۸/۱.
- تنهایی، ح؛ ا. (۱۳۸۳). **درآمدی بر مکاتب و نظریه‌های جامعه‌شناسی**. مشهد: مرنديز.
- توسلی، غ. (۱۳۸۰). **نظریه‌های جامعه‌شناسی**. تهران: سمت.
- حاجیانی، ا. (۱۳۸۹). **مقاله ارائه شده در نشست هویت دینی و علمی**. سایت بنیاد بازشناسی لارستان کهن حوزه مطالعات جنوب و خلیج فارس.
- ربانی، ر و دیگران. (۱۳۸۹). **بررسی عوامل موثر بر هویت اجتماعی شهرهای جدید**. فصلنامه مطالعات ملی، سال یازدهم، ش ۳.

- ربانی، ر و دیگری. (۱۳۸۶). **روانشناسی اجتماعی**. اصفهان: دانشگاه اصفهان.
- رضاییان، علی. (۱۳۷۹). **مدیریت رفتار سازمانی**. تهران: سمت.
- ربانی، ر و دیگران. (۱۳۸۶). **بررسی رفاه اقتصادی و اجتماعی و میزان مشارکت شهروندان در امور شهری**. مجله علوم اجتماعی، سال چهارم، ش ۲.
- صیادی‌فر، س. **گمشده‌ای به نام شادی اجتماعی** (چرا شاد نیستیم). سایت نشریه قدس، ۱۳۸۴/۱۲/۷.
- صفی‌زاده، ف. (۱۳۸۹). **شادی و نشاط رمز موفقیت در ایران باستان**. سایت نسل برتر.
- عبدی، ع و دیگری. (۱۳۷۸). **تحولات فرهنگی در ایران**. تهران: روش.
- کار، آ. (۱۳۸۵). **علم شادمانی و نیرومندی‌های انسانی**. ترجمه: پ، شریفی و دیگران. تهران: سخن.
- مایکل، ا. (۱۳۸۳). **روان‌شناسی شادی**. ترجمه: م، گوهری و دیگران. اصفهان: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- نساج، ح. (۱۳۸۸). **جهانی شدن و هویت اقوام ایرانی**. فصلنامه پژوهش، سیاست‌نظری، ش پنجم، دوره جدید.
- هزارجریبی، ج و دیگری. (۱۳۸۸). **بررسی عوامل مؤثر بر نشاط اجتماعی در شهر تهران**. نشریه جامعه‌شناسی کاربردی، سال بیستم، ش ۱.
- واحد بهداشت و روان مرکز بهداشت شرق تهران. **نشاط اجتماعی و سلامت روان**. سایت دانشگاه علوم پزشکی و درمانی شهید بهشتی. زمان استفاده از سایت: ۱۳۸۹/۸/۱۰.
- وزارت کشور. (۱۳۸۸). **پیش‌نویس طرح نشاط اجتماعی وزارت کشور**. سایت وزارت کشور.

Adams Vh.a. (1997). **paradox in African Amrican quality of life**. social indicators Research.p 502.

- Argyle.M. (1999). **Causes and correlates of happiness in D.kahneman.** E.diener & N.Schwarz(Eds). well-being:the foundations of hedonic psychology (pp 353-373).
- Campbell, A. (1981). **the sense of well-being in America.** new York:Mc GROW-Hill.
- Gilbert p, trower p. (1990). **the Evolution and manifestation of social anxiety in crozier WR, shyness and Embarrasment:** prospective from social psychology (pp,144.177). Cambridge, uk: Cambridge university press.
- Martin MW, Gawron V.J. (1979). **individual differences in pdlly annaism.** journal of personality assessment (p430.412.411).
- Seligman and Danner, E, M. (2002). **Very happy people, sychological sience.** 13:81-4.
- Zhan, L. (1992). **Quality of life conceptual and mensurment issue.** journal of advance nursing 17, 596.

Archive of SID